

יובל ל"מוביל הארצי" והקמת "המוביל הארצי החדש"

"מקורות" מציינת 50 שנה להקמת "המוביל הארצי" - עורק המים הראשי של המדינה וגדול מפעלי התשתית בישראל במאה ה-20, וצועדת לעבר העתיד עם פרויקט הדגל שלה "המוביל הארצי החדש" - שמחולל מהפכה במערכת המים הארצית

כתב: שלום שחורי

צילומים: באדיבות חברת מקורות

האוצר, ושמחה בלאס - מהנדס המים ואיש החזון, פעלו להגשמת כל "הפנטזיה".
ב-1956 השלימה "מקורות" את הקמתו של מפעל "ירקון-נגב" להובלת מי המעיינות מראש העין, ובאותה שנה החליטה הממשלה על השלב הבא - הקמת "מפעל הירדן" - שמו המקורי של "המוביל הארצי" להולכת מים מן הכנרת ועד ל"קו ירקון נגב". גם משימה זו הוטלה על חברת "מקורות".

פתרונות הנדסיים מורכבים

במבצע התכנון והבנייה נדרשו אנשי "מקורות" להתמודד עם אתגרים הנדסיים עצומים: הפרש גבהים, שטחים הרריים, מעברי נחלים, קרקע סלעית קשה לחפירה, שמירה על הסביבה, ביטחון מים וטיפול במים להבטחת איכותם.

מהנדסי "מקורות", מתכנני "המוביל הארצי", מצאו לכל אלה פתרונות הנדסיים ותכנוניים מרשימים: החל בתחנת השאיבה ספיר, המזניקה את המים לגובה של 44 מטרים מעל לפני הים ובסך הכול כ-250 מטרים. גיחון (סיפון הפוך) צלמון וגיחון עמוד, שנועדו למזער את הפגיעה בנוף, וכלה בתעלות, במנהרות, במאגרי מים ובמתקנים לטיפול במים.

אחד המבצעים ההנדסיים המרשימים שבוצעו בשנותיה הראשונות של המדינה הוא חציית קניון שמורת הטבע של נחל עמוד על ידי "המוביל הארצי".

הגיחון הוקם כדי לאפשר למי "המוביל הארצי" לחצות את ערוץ נחל עמוד שעומקו כ-150 מטר. המתכננים קטעו את מהלכה הרצוף של תעלת המוביל והעבירו את המים בצינורות פלדה שצורתם כשל סיפון הפוך. זהו הגיחון, הפועל לפי חוק הכלים השלובים. המים יורדים מעברו האחד בכוח הכבידה ועולים אל עברו האחר. עבודות החציבה במצוקים והנחת הצינורות שביצעו אנשי "מקורות" היו קשות ומסובכות במיוחד.

עם הקמתו נועד "המוביל הארצי" לספק בעיקר מי השקיה לדרום הארץ, אבל במשך הזמן הלכו וגדלו כמויות המים שסופקו כמי שתייה. כדי להבטיח את איכות המים, מבצעת "מקורות" טיפול במים באתר אשכול בקצה הדרום מערבי של בקעת בית נטופה. אתגר הסינון והטיפול במים היה גדול משום שעד לאתר זורמים המים בתעלות פתוחות.

כבר ב-1902 חזה בנימין זאב הרצל את הצורך בהולכת מים לניצול טוב יותר של משאבי המדינה. מה שנחשב אז בעיני רבים לרעיון דמיוני, קרם עור וגידים שישים שנה אחר כך, ב-1964, עם השלמת בנייתו של "המוביל הארצי". בטקס צנוע בהשתתפות ראשי המדינה, חנכה "מקורות" את פרויקט הדגל שלה במאה ה-20: עורק המים הראשי של ישראל - להולכת מים מן הכנרת למרכז הארץ ולדרומה. הרעיון של הקמת "המוביל הארצי" נולד בעקבות התנאים השוררים במדינה: מיקומה הגיאוגרפי של ישראל על סף המדבר, ההבדל בתפישת הגשם והעובדה שבצפון קיימים מקורות מים טבעיים שפירים, לעומת חסרונם בדרום השחון.

"המים הם הדופק ומרוץ הדמים של היישוב" - לוי אשכול

רעיון הקמת המוביל היה מרכיב מרכזי בתוכנית שזכתה לכינוי "תוכנית הפנטזיה". ב-1939 ביקש ד"ר ארתור רופין, ראש מחלקת ההתיישבות בסוכנות היהודית, מהמהנדס שמחה בלאס שיגיש לו תוכנית להשקיית הנגב. הצעתו של בלאס כללה שלושה שלבים: שאיבת מי קידוחים קרובים, הזרמת מי הירקון והבאת מים מהצפון. את החלק הראשון ביצעה "מקורות" עוד לפני קום המדינה. אבל עם הקמת המדינה גבר הצורך במים לצריכה ביתית וחקלאית ומייסדי "מקורות", לוי אשכול - לימים ראש ממשלות ישראל, פנחס ספיר - מנהלה השני של החברה ולימים שר

